

ELSA MORANTE VE ARTURO'NUN ADASI

ELSA MORANTE AND ARTHUR'S ISLAND

İlhan KARASUBAŞI

Yrd. Doç. Dr. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
ksubasi@ankara.edu.tr

Öz

"Arturo'nun Adası", XX. yüzyıl edebiyatı ünlü İtalyan kadın yazar Elsa Morante'nin hayat görüşünü ve edebiyat anlayışını çocuk, kadın, erkek gözüyle birlikte kendi özyaşamsal deneyimlerinden yola çıkarak okuyucuyla paylaştığı bir yapıttır. 1935 yılında kaleme alınan "Işıkların Hırsızı", 1936 yılında yayınlanan "Gözlüklü Adam", 1937 yılında yazılan "Nine" gibi öykülerden sonra 1941 yılında yazılmış olan "Gizli Oyun", 1963 yılında Gizli Oyun adlı yapıta eklemeler yapılarak yayınlanan "Endülüs Şalı" ve 1974 yılında yazılan "Tarih Akıyor" adlı yapıtla birlikte ağırlıklı olarak birey ve özellikle de kadının erkek egemen toplum içerisinde karşılaştığı zorluklara ve sorunlara ustaca bir yaklaşımla değinir. Bu çalışmanın amacı romanlarında belirtilen kavramları betimsel bir yöntemle inceleyip okuyucuya sunan Elsa Morante'nin üslubuna yönelik bilgileri okuyucuya aktarmaktır.

Abstract

Arturo's Island written by the famous Italian woman writer of the XX. century Elsa Morante respects her life vision and literature understanding by observing everything from the point of view of children woman and man in by using autobiographical traces to the reader. Her work after the stories titled The Thief of lights 1935, The Glassed Man 1936, The Grandmother 1937, The Hidden Joke 1963 and The Andalusian Scarf enriched with supplementary editions and together with The History 1974 in which the common content is mainly the member of the society and the difficulties especially of woman living in men dominated society. The aim of this work is the observation of Works with a descriptonal manner presented by Elsa Morante to the lecturer.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 31 Ekim 2017
Kabul edildiği tarih: 21 Kasım 2017
Yayınlanma tarihi: 27 Aralık 2017

Article Info

Date submitted: 31 October 2017
Date accepted: 21 November 2017
Date published: 27 December 2017

Anahtar sözcükler

Kadın; Elsa Morante; Toplum; İtalyan Edebiyatı; Arturo; Ada

Keywords

Woman; Elsa Morante; Society; Italian Literature; Arturo; Island

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001562

XX. yüzyılın önemli kadın yazarlarından biri olan Elsa Morante, 1912 yılında Roma'da beş çocuklu bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmiştir. Görünürde sıradan bir ailenin mensubu olan Morante, ailesi gerçekte toplum tarafından çok onaylanmayan davranışların sergilendiği bir ailedir. Öyle ki, öğretmen bir Yahudi olan annesi eşinin bilmesine rağmen bazı çocuklarına, eşinin arkadaşı ile yaşadığı ilişki sonucunda sahip olmuştur. Böylece Elsa, anne babası ve beş kardeşiyle birlikte, babasının, annesinin gölgesinde kaldığı bir ortamda büyümek zorunda kalmıştır.

Altı yaşında, annesinin bir yakını olan varlıklı Maria Guerrieri Gonzaga adlı kadının yanına bir süreliğine verilir. Yaşadığı o yıllar, Birinci Dünya Savaşı'nın hüküm sürdüğü zorlu yıllarıdır ve Morante ailesi ve beş kardeşiyle birlikte yokluk içinde yaşamaya başladığından, en azından kızları Elsa'nın nispeten rahat yaşam sürebilmesi için böyle bir karar vermiştir.

Ancak bu durum Elsa'nın adeta iki farklı anneyle büyümesine neden olmuştur. Sadece iki farklı kadının varlığı değil, aileye yakınlığı olan ve babasının da arkadaşı olan annesinin aşığıyla da aynı ortamda bulunmak zorunda kalması, onun sadece iki anneyle değil, aynı zamanda iki babayla da yaşamak zorunda kalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte kendi ailesinin yaşadığı yoksul ve kenar mahalle olarak nitelenen semt Testaccio ile yanına verildiği kadının yaşadığı Roma'nın daha kalburüstü kesimin yaşadığı semt arasında gidip gelmesi de, çocuk Elsa'nın kişiliğinde derin izler bırakmıştır. Bu sıkıntılı yılların olduğu dönemde Elsa, yazarlığa ilk adımlarını atmaya başlar; çeşitli şiirler kaleme alır ve günlükler tutar. *"Bu süreç onun gelecekte yazarlığa adım atmasında belirleyici olacaktır"* (Bernabo 7). Bu bölünmüşlük durumuna küçük yaştan itibaren alışmak zorunda kalan Elsa Morante, yaşamış olduğu bu süreci yapıtlarında da yansıtmaktadır.

On sekiz yaşına geldiğinde Morante, yaşadığı dönemde çok sık karşılaşılmayan bir karar alır ve ailesinin yanından ayrılarak tek başına Roma'da küçük bir dairede yaşamaya başlar. Ancak maddi sıkıntılar nedeniyle okumaya başladığı Roma Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki öğrenimine istemeyerek de olsa son vermek durumunda kalır. Böylece çeşitli dergilerde yazılar yazmaya başlar ve edebiyat dünyasına ilk adımlarını atar.

Morante'nin yaşadığı dönem, İtalya'da Faşizm'in ağırlığını gün geçtikçe hissettiren yıllardır. Faşist rejimin siyasetten kültüre, sanattan mimariye, eğitimden müziğe, edebiyattan dile yaşamın her alanında kontrolü sağlamaya çalışmasıyla birlikte, edebiyat ve kültür alanında yapılan çalışmalar da, önceden olduğundan farklı olarak, daha çok sanatçı ve yazarların iç dünyalarını yansıtmaya başladığı bir alan haline dönüşmüştür. Ancak yazarlar bu şekilde rejimin baskılarına maruz kalmadan çalışmalarını sürdürme imkânı bulmuşlardır.

Morante de aynı yolu izler ve daha çok kendi var oluşu ile ilgili sorunsal üzerine düşünür ve bunu yaparken de siyasi konu ve olaylardan olabildiğince uzak kalarak, yapıtlarının oluşmasına kendi yaşamından yola çıkarak esin alır. Faşizmin hayatın her alanına etki ettiği bu zorlu yıllarda Morante özellikle toplum içerisinde kadının var oluş savaşını öz yaşamsal deneyiminden yararlanarak ortaya koymaya çalışır *"Morante kadının yaralı kimliğini de ortaya koymakta..."* (Andreini 78) İtalyan Yahudi cemaatinin bir parçası olarak yaşamına başlayan İtalyan yazar Morante, zaman ilerledikçe parçası olduğu kültürün baskılarından ve dayatmalarından rahatsız olduğundan söz konusu kültürden uzaklaşmayı seçip, yaşamına daha özgür olarak devam etmeyi seçmiştir.

Yaşadıklarından ve incelemelerinden yola çıkarak Morante, yapıtlarında kişilik verdiği kadın figürlerini, çevresinde yaşayan kişilere destek olmak ve onları zorluklardan kurtarmaktan aciz kişiler olarak betimlemiştir.

Genç Arturo'nun gelişimi sürecinde babasının etkisi altında kalmasıyla, kişiliği üzerindeki etkileri onun tüm yaşamında derin izler bırakacaktır. Arturo'nun yaşamında sadece babası değil, yaşadığı ev içindeki kişilerle birlikte içinde bulunduğu sosyo-ekonomik çevre, onun etrafında bulunan kişilerin etkileri de göz ardı edilemez. Yaşadığı Procida Adası, tıpkı kendi yaşamı gibi onu yalnızlaştıran, toplum dışına iten, toplumdaki uzaklaştıran ve diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurmasına engel oluşturan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kimilerine bu durumun kadın ruhunun inceliğinden kaynaklandığını söylese de, gerçekte, Morante, kendi yaşadıklarının onu verdiği zafiyetten yola çıkarak, kadınlarla ilgili betimlemelerini yapmıştır.

Morante, 1941 yılında İtalyan Edebiyatının önde gelen yazarlarından Alberto Moravia ile evlenir. Ancak beklediği mutluluğu bu evlilikte bulması mümkün olamayacaktır. Alberto Moravia ile geçirdiği zaman, onu edebi açıdan daha da zenginleştirerek, edebiyat camiasında kabul görmesini hızlandırmıştır.

Morante, yazmış olduğu birçok yapıt ile sadece İtalya'da değil, İtalya dışında da birçok ülkede ün kazanmıştır. İlk yapıtı "Gizli Oyun" 1941 yılında basılmıştır. Daha sonra kitabın içinde yer alan öyküler genişletilerek, eklemelerle zenginleştirilmiş ve 1963 yılında "Endülüs Şalı" adı altında yayınlanmıştır. 1957 yılında basımı gerçekleştirilen uzun bir yazma döneminin eseri, daha önce kısa bir öykü olarak yazılan "Arturo'nun Adası" adlı yapıt basılmıştır. "Arturo'nun Adası", Morante'nin iç dünyasını, yaşadığı sıkıntılarını, endişelerini, kaygılarını, korkularını ve ölümden duyduğu korkuyu en içten biçimde Arturo adlı gencin yaşamına yansıtarak, okuyucuyla paylaştığı en önemli yapıttır.

Yazar, erkek bir kahraman ile kendi yaşadıklarını özdeşleştirmeyi ustaca başarmış, annesinde gördüğü ve onu etkileyen olumsuz yönleri Nunziata'da, genç yaşta evlenmek zorunda bırakılan kızda göstermiş olup, annesinden göremediği şefkat ve yakınlığı ise kendisine pek yakın olamayan babasının hayalini kurgulayarak bulmaya çalışmıştır. "*Böylece, çocuksu gözlerimden bakarak dünyayı görmeye çalışıyordum, hayat benim için son noktayı beklediğim adeta bir meydan okumaydı*" (Morante 35).

Gerçek yaşamda yazar Elsa Morante'nin yaşamıyla roman kahramanlarının arasında bu bakımdan da büyük benzerlikler bulunmaktadır.

İtalyan Edebiyatında Dante ve yapıtları, birçok yazar için ilham kaynağı olduğu gibi, Morante için de esin aldığı bir kaynak olmuştur. *“Dante İlahi Komedya'yı yazarken kuşkusuz Eski Dünya'dan ve Homeros'un İlyada Destanından almıştır”* (Naquet 19). İlyada Destanı'nda da bir arayış, doğru yolu ve kendini bulma arayışı uzun bir yolculuk sonucunda amacına ulaştırır. *“Öteki Dünya'nın varlığı katarsis, yani bir nevi ruhun arınmasına yarayan bir unsur olarak okuyucuya sunulur”* (Biblioteca Universale Rizzoli 24) *“Özellikle Dante'nin İlahi Komedyası'nın temel konusu olan düşsel yolculuk, yolculuk esnasında Cehennem-Araf-Cennet katmanlarına geçiş Dante'nin yalnızca doğru yolu arayışıyla değil aynı zamanda öz benliğinin arayışıdır”* (Öncel 35).

Morante için sığındığı ada, tıpkı Dante'de olduğu gibi Araf, yani bir değişim alanı gibi algılanmaktadır ve bu nedenle yazdığı kitapları, romanları ve öyküleri güvenli bir alanı ifade eder. Bu güvenli alanın en önemli unsurlarından biri, kadın figürüdür. Kadın olarak ve birey olarak içinde yaşadığı toplumun neden olduğu sıkıntılara ve baskılara göğüs germeye ve ayak uydurmaya çalışan Morante, *“Arturo'nun Adası”* adlı yapıtında, başkahraman Arturo'yu ve onun yaşadıklarını tasvir ederek aktarmaktadır. *“Morante kendi yaşanmışlıklarını, deneyimlerini Arturo vasıtasıyla okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır”* (Venturi 89).

1949-1956 yılları arasında kaleme alınan ve 1957 yılında basımı yapılan *“Arturo'nu Adası”*, Elsa Morante'nin gerçekte tüm yapıtlarında onun yaşamından yansımalar taşıyanı, onun sığındığı yapay adanın bir benzeridir. Yaşamında yokluğunu her daim hissettiği anne figürünün yokluğunu bu yapıtında da fazlasıyla ortaya koymaktadır.

Yapıtta olayların geçtiği ada, denizin ortasında ve her zaman yaz mevsiminin egemen olduğu bir iklimde bulunmaktadır. Ancak ada ve iklim arasındaki bu güzel uyum, Morante'nin başkahramanı Arturo'nun hayatına, Morante'nin yaşamında olduğu gibi, fazla yansımadığı için, mutluluğuna da kaynak oluşturamamaktadır. Morante'nin tüm yapıtlarında olduğu gibi, ebeveynlerden birinin yokluğu ya da diğeri tarafından baskılanması, bu yapıtta da görülmektedir.

*“Arturo'nun Adası”*nda da Arturo, babasının varlığından yoksundur. Yaşamında var olan babası farklı nedenlerle Arturo'nun yanında bulunmamakta ve onun yetişmesi gelişmesi aşamasında destek vermemektedir. Bu bağlamda

babasından boş kalan yerin doldurulması görevi, Morante'nin hayatında olduğu gibi, çevresinde bulunan diğer kişilerce doldurulmaya çalışılmaktadır. Tüm yapıt boyunca Arturo olayların merkezinde yerini almakta ve her zaman var olan anne-kadın figürünün yaşamında önemli bir yer tutarak, belirleyici olduğunu göstermeye çalışmaktadır. *“Arturo yapıtta yaşadıklarını ve o anki durumunu doğrudan birinci tekil kişi kipinde anlatarak kendisini dolaysız olarak okuyucuya tanıtmaya amaçlamaktadır. Gerçekte bunu yapan yazarın kendisidir”* (Manacorda 53). Çocukluk evresinden söz ederken çocuk bakış açısından bakarak keşfettiği kayıkları, uzun yürüyüşler süresince izlediği denizi ve edindiği izlenimleri o an yaşadığı heyecanla birlikte duygu dünyasında meydana gelen tüm duygularını dile getirmektedir.

Yapıtta olayları anlatan ve sözü edilen kişi, belirtildiği üzere, özdeştir. Öyle ki, belli belirsiz egemen olan geçmiş zamana ait öğeler güncel hafızada yer almaktadır ve ileriye doğru, yani geleceğe doğru taşınmaktadır. *“Geçmiş ve gelecek arasındaki mesafeyi okuyucuya aktarmak için yazar, Arturo'nun çocukluk döneminden kalan anılarını dile getirip, yaşadığı duygularla harmanladıktan sonra, onlara anlam yüklemeye çalışır”* (Morante 21).

Arturo için akıl kavramı, kısa süre birlikte zaman geçirebildiği babasının kişiliğiyle özdeşleşerek kendini göstermektedir. En azından yazar bu durumu kendi yaşadıklarından yola çıkarak, Arturo'nun söylemiyle okuyucuyla paylaşmaya çalışmaktadır. Babası Wilhelm, onun için adeta zor anlarında ona destek ve güç verecek, sığınacağı güvenli bir liman gibidir. En azından Arturo'nun hayal dünyasında babasına yüklemeye çalıştığı görev, bu şekilde tasarlanmıştır. Ancak onun varlığı, Arturo'ya umduğu gibi her zaman teselli kaynağı olamamıştır. Nitekim babasının evde olmadığı uzun zamanlarda onun gelişini beklediği sonsuz günler boyunca babasının adadan uzakta, anakarada nasıl bir yaşam sürüyor olabileceğine dair düşler kurmakla geçmektedir. Bilinçaltında babasına duyduğu büyük hayranlık, adım adım babasının gerçekte nasıl bir hayat sürdürdüğüne dair hayaller kurmakla geçmektedir. Arturo yaşadığı duygu dolu anları, bilinci ve akli arasında sürekli gelgitler yaşayarak yansıtmaktadır. Aynı durum Morante'nin kendi yaşamında da yazar tarafından uyum sağlamaya çalıştığı erkek egemen toplum içinde yaşanmaktadır.

Ada, Arturo için cennetle cehennem arasında kalan Araf gibidir. Arturo için bu ada, kurtuluşu ve mutluluğu simgelemez. Yalnızca düşüncelerinin ve kendisinin olgunlaşması, olayları daha iyi kavrayabilmesi için beklemede kalması bir alan gibidir

(Venturi 59). Bununla birlikte ada, Arturo için hayallerini özgürce kurup yaşadığı, izin vermedikçe kimsenin müdahale edemediği bir alandır.

Arturo'nun babasının yaşantısı, Morante'nin çocukluk döneminde yaşadığı üzere, adeta iki farklı kişinin yaşamının bir araya gelmesiyle gösterilmektedir. *"Baba Wilhelm görüntüde huzurlu ve mutlu bir aile babası figürünü eşi ve çocuklarının sayesinde vermeye çalışmakta ve bunu sağlamakta da oldukça başarılı olmaktadır"* (Morante 35).

Zaman içerisinde babasının gerçek yaşantısının farkına varan Arturo, babasıyla ilgili kurduğu hayalleri ortadan kaldırıp, hayal dünyasından erişkinlerin dünyası olan gerçek dünyaya geçişi gerçekleştirir ve babasının yerine çocukluğundan beri hep yanında olan, ona her zaman destek veren Silvestro adında çocukluk arkadaşını koyar (Morante 36). Söz konusu hayal dünyasından gerçek dünyaya geçiş, adeta Dante'nin Araftan Cehenneme geçişi gibidir. Çünkü Dante'de olduğu gibi Morante için de gerçek dünya, acıların, ölümün yeridir.

Procida adlı adada yaşayan Arturo, hayal dünyasını oluştururken özellikle dokuzuncu yüzyıla ait zengin bir koleksiyona sahip baba evinin kütüphanesinden yararlanır:

Evde bulunan kütüphaneyi karıştırırken bulduğum Romeo Amalfitano'ya ait notları buldum. Bununla birlikte kütüphanede genç okuyuculara hitap edecek polisiye ve macera romanlarını da okudum. Her ne kadar eski püskü kitaplardan oluşsa da geniş bir kütüphane elimin altındaydı. Okuduğum kitapların içeriği klasik tarzda yazılmıştı ve öğretici nitelikteydi. Atlaslar, sözlükler, tarih kitapları, şiirler, romanlar, trajediler ve önemli yapıtların çevirileri. Tek okumadığım kitapla bilmediğim Almanca, Latince ve Yunanca yazılmış kitaplardı. Onlara dokunmuyordum (Morante 294).

Bu sayede klâsik dünyanın erkek kahramanlarının özellikleri babasının yapay olarak sergilediği ve Arturo'nun hayalini kurduğu ideal kişiliğiyle harmanlanarak, onun güç ve destek alabildiği bir hayal unsuruna dönüşüyordu. Klâsik yapıtları okumasından ötürü geçmiş ve şimdiki zaman arasındaki ilişkiyi ortadan kaldırarak Arturo, tıpkı mitlerin egemen olduğu dönemdeki gibi düş dünyası ile gerçek dünya arasında gözle görülmeyen bir bağ oluşturmayı başarır.

Annesi olmayan ve yetim kalan Arturo, tüm ilgisini ve sevgisini babasına vermeye çalışmaktadır. Ancak babasına duyduğu bu ilgi ve sevgi ne yazık ki umduğu karşılığı bulamaz ve Arturo'nun daha fazla hüzne sürüklenmesine neden olur.

Daha önce söz edilen ve olayların Procida adasında ılıman bir iklimde, bir başka ifadeyle, yaz döneminde geçtiği belirtilmiştir. Nitekim “*Arturo’nun adadaki yaşantısını da dört mevsim gibi nitelemek, yerinde olacaktır*” (Venturi 59).

Arturo’nun babasının eve dönüşü, Arturo’nun en mutlu olduğu anları, yani adadaki egemen olan yaz mevsimi gibi onun için mutluluk kaynağıdır. “*Ancak bir gün baba, Wilhelm adaya yanında genç yaştaki yeni eşiyile döner. Arturo bu olay karşısında mutsuz kalır ancak tepkisini ortaya koymaya cesaret edemez*” (Morante, L’isola di Arturo 89). Ancak ortaya koyamadığı tepkisi, daha sonra anne figürüne duyduğu büyük özlemle birleşerek, genç üvey annesine duyduğu yoğun ilgiye dönüşür. “*Zaman zaman onda annemle olan benzerlikleri görüyordum*” (Morante, L’isola di Arturo 176). Bu ve benzeri cümleler, gerçekte annesine duyduğu özlemi ve yaşamına yeni girmiş olan üvey annesine yüklemeye çalıştığı anlamın en büyük göstergesidir.

Arturo genç kadına duyduğu ilginin, bir oğulun annesine beslediği sevgiden daha farklı olduğunu anlamlandırmaya ve yaşadığı duyguya anlam kazandırmaya çalışacaktır. “*Ancak bu duygunun Arturo için anlam kazanması adada egemen olan iklimin bozulmasına, hayal dünyasının yıkılarak gerçek dünyaya dönüşmesiyle son bulacaktır*” (Morante 263).

Genç üvey annesine duyduğu ve yavaş yavaş aşka dönüşen yoğun duygu, üvey annesinin ona tepkili davranması nedeniyle, Arturo evden kaçır ve bir mağarada gizlenir. Bu olay sonucunda Arturo, yaşadığı çocukluk evresinden hızlıca ergenliğe ve beslediği duygunun karşılık bulmaması sonucu ergenliğin sonuna ulaşır. Bu noktada Arturo’nun çocukluğundan beri var olan arkadaşı Silvestro devreye girer. “*Arturo’nun bulunduğu duygu seli içinde onun adeta imdadına koşar ve yaşadığı acının ve sona eren hayaller ve ergenliğin verdiği acıyı hafifletmeye yardımcı olur. Bu destek sayesinde Arturo yaşadığı adadan kopma cesaretini gösterecektir*” (Morante 379). Ancak Arturo’nun sığındığı ve kendisini güvende hissettiği güven veren ada ve ergenliği, hayallerinde beklenmedik şekilde sonlanacak ve Arturo’nun hızlı bir biçimde büyümek zorunla kaldığını gösterecektir.

Morante, adayı tasvir ederken, gerçekte Arturo’nun çocukluğunu tasvir etmektedir. Yaşanılan olaylar, hayal dünyasının da devreye girmesiyle başkahraman Arturo’nun ne denli çabuk olgunlaşması gerektiğini göstermektedir.

Zamana ilişkin ipuçları, tarihsel verilerden yoksundur. Yalnızca Arturo'nun yaşına ilişkin bir iki bilgi zamana dair bilgiler verebilmektedir. Bu nedenle yapıt içerisinde belirgin bir kronolojik sırayı kavramak ve izlemek oldukça zordur. Yalnızca olayların denk geldiği önemli günlere ilişkin belli belirsiz bilgiler verilmektedir. *"Babam Noel'den sonra geldi"* (Morante 269). *"Yeni yılın başlamasıyla"* (Morante 271). *"Benim için önemli olayların başladığı o yaz, babamın gelişini izleyen muhtemelen Mayıs ayının üçüncü haftasıydı"* (Morante 325). Bu ve benzeri bilgiler, okuyucuya zamana ilişkin kesin tarihsel bilgiler vermese de, en azından olayların geçtiği yıl içindeki döneme ilişkin bilgiler vermeye yaramaktadır. Bu sayede yazar, mekân ve zaman arasında düşsel bir alan yaratmaya çalışmaktadır. Klâsik edebiyattan sayısızca kitap okumuş olan Arturo, bu sayede zamanı, eski dünyada olan olayları kendi zamanında yaşama fırsatını Morante sayesinde bulacaktır. Bu olayların Arturo'nun yaş evrelerinin gösterilmesiyle, gerçekte Morante'nin tüm yapıtlarında egemen olan endişe, kaygı ve ölüm korkusunun yansıtılmasıdır. *"Arturo yaşının ilerlemesi ve olayların gelişmesiyle olgunlaşırken, aynı zamanda, Morante'nin her zaman korktuğu sona, yani ölüme yaklaşmaktadır"* (Morante 35). Arturo kendini sorgulamaya başlar. Sorguladıkça kendi duygu dünyasını keşfeder. Kendi kendine yüksek sesle yaptığı bu sorgulamalar, adadan uzaklaşmasına, olgunluğu temsil eden anakaraya ulaşmasına destek olacaktır.

Arturo için çocukluk evresini ve anılarını anlatmak, gerçeği yaşamaktır. Gerçeğe doğru ilerledikçe Arturo adadan uzaklaşacak ve olgunluğa erişecektir. Ancak bu durumu yaşarken çocukluk evresinin anılarının tasviri ve imgelem dünyası onun için kaçınılmazdır. Zamanda ilerledikçe ada, Arturo için önemini yitirecektir *"Silvestro, adayı görmek içimden gelmiyor. Adadan uzaklaştıkça benim için gri bir nesneye dönüşüyor. Onun hiç var olmadığını düşünmek istiyorum"* (Morante 379).

Morante'nin yapıtlarında sıkça karşılaşılan gri renk kavramı, anıların gri alana atılmasıyla onların yok olacakları anlamına gelmektedir. Benzer şekilde Arturo adadan uzaklaşıp, anakaraya doğru yol alırken, geçmişin, diğer bir deyişle çocukluk anılarının geride kalmasını sağlamaktadır. Adanın geride kalması, geçmişten geleceğe doğru umutla yol aldığıın göstergesidir.

Gri bölge kavramı, Morante'nin dışında özellikle II. Dünya Savaşı'nı ve sonrasını yaşayan birçok yazarda benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin ünlü İtalyan yazar Primo Levi, yazmış olduğu birçok romanda gri bölgeyi duyguların olmadığı, uzak durulması gereken bir alan olarak betimlemiştir. Gri bölge, Arturo ve Morante'de olduğu gibi Levi'nin de korkularının yer aldığı istenmeyen alandır. Bu gri

alandaki karşıt öğeler bir aradadır; iyi ve kötünün bir mücadelesi söz konusudur. Levi'nin de "Boğulanlar ve Kurtulanlar" adlı kitabında tasvir ettiği üzere, "Efendiler ile kölelerin oluşturduğu iki kampı hem ayıran hem birleştiren, sınırları belli belirsiz çizilmiş gri bir bölgedir bu. İnanılmaz derecede karmaşık bir içyapısı vardır ve yargılama gereksinimimizi alt üst etmeye yeterli öğeleri kendinde barındırır" (Levi 35). "Böylesi bir dünyanın yazar tarafından yaratılmış olması gerçek ve mitler arasındaki bağın koptuğu düşüncesine neden olsa da, gerçekte, on dokuzuncu yüzyıl edebiyat geleneğinden farklı olarak, yazarın gerçekle bağının her daim var olduğunu da göstermektedir" (Venturi 65). Yapıtta, gerçek dünya yazar tarafından çocukluk evresiyle belirtilmektedir. Morante'nin kahramanına verdiği Arturo adı da rastlantısal değildir. Tıpkı kahramanlık öykülerindeki Kral Arthur gibi, Arturo da kahramanca dev ya da düşmanla değil, gerçek hayatla savaşmaktadır. Bu nedendir ki yazar, Arturo'nun yaşamının geçtiği adayı, Araf'a, yani bir bekleyişin egemen olduğu alana benzetmektedir. "Olayların, çocukluk çağının adanın ılıman iklimiyle harmanlanarak okuyucuya aktarılması Dante'nin İlahi Komedyasında var olan Araf'ı akla getirmektedir" (Venturi 66).

Morante'nin yaşamında var olan kaygı, endişe ve korku hali, yazarın olması gerekenden daha erken yaşta olgunlaşmaya zorlanarak, büyümesine neden olmuştur. "Arturo'nun Adası" adlı yapıtta yazarın yaşamına özgü bu durumların örnekleri fazlasıyla görülebilir" (Bernabo 10).

Morante, "Arturo'nun adası" adlı yapıtında özellikle Neorealist akımın önde gelen yazarları Saba ve Penna gibi İtalyan yazarlardan da etkilenmiştir. "Arturo, Saba'nın 'Tutkulu çocuk' adlı yapıtındaki çocuğa benzetilmektedir" (Saba 104). Bununla birlikte dönemin önde gelen yazarlarından Franz Kafka'nın etkisi de belirgin bir şekilde Morante'nin yapıtında görülmektedir. Kafka'da var olan, olmak yerine oluşmak kavramı, Arturo'nun adadan uzaklaşırken yaşadıklarıyla eşdeğerdir. Nitekim, ergenlik dönemini simgeleyen adadan uzaklaşmak ve karaya yaklaşmak, Arturo için bir değişim yeni bir oluşumdur. Söz konusu oluşum, ergenlikten olgunluğa daha sonra beklemekte olan yaşlılığa geçişi simgelemektedir. "Ancak neorealist öğeler Morante'nin diğer çağdaşı yazarlardan farklı olarak mitolojik öğelerle zenginleştirilerek daha masalsi bir havaya bürünmesine olanak vermiştir" (Venturi 67).

Zaman kavramının kesin veriler kullanılmayarak aktarılması da, masalımsı havanı daha etkin kullanılmasını sağlamaktadır. Kullanılan zengin tasvirler, gözlemlerle desteklenerek psikolojik durum analizlerinin daha kolay biçimde

yapılmasına da olanak vermektedir. Bu gözlemlerin yardımıyla, Morante, Arturo'nun anlatımından yararlanarak, okuyucuya aktarmak istediği gerçeğin, hep korktuğu, ama onun için de tüm diğer insanlar için olduğu gibi olgunluk evresinin yaşanacak olması gerçeğidir. *“Babası Wilhelm’e çocuk yaşlarda duyduğu büyük hayranlık, bir nevi, ulaşması ön görülen ama ulaşmaya cesaret edemediği olgunluğun sembolü gibidir”* (Venturi 68). *“Anneden yoksun olması ve daha sonra genç yaştaki üvey annesinin babasının yeniden evlenmesiyle hayatına girmesi ise ergenlik döneminin yansımaları ve geleceğe adım atarken gençliğin getirdiği cehalet ve bilmezliğin sembolüdür”* (Bernabo 25).

Morante'nin mücadelelerle dolu yaşantısının küçük bir örneğini Arturo'nun dünyasında görmezden gelmek kaçınılmazdır. *“Morante ve Arturo'nun yaşamlarında ortak noktalar meydana okumalarla, savaşmayı bekleyen ölümle baş etmeyi, aşılması gereken zaafı, onları koruyan ve güç veren nesnelere varlığından ibarettir”* (Venturi 70).

Olgunluğa doğru ilerlerken hayallerin yıkılması ve geride tek gerçek olan çocukluğun anılar aracılığıyla ayakta kalması, Arturo ve Morante için kaçınılmaz tek gerçektir (Rossanda). *“Doğduğum günden beri, adadaki tüm günlerin henüz bitmemiş bir geceden ibaret olduğunu biliyordum”* (Morante 187). Yazar güzel anılara dolu olan çocukluğun sonunda, bu anıların sanki bir masalmişçesine geride kalacağından emin olduğundan, kahramanı Arturo'ya da, kişisel deneyimlerinden yola çıkarak, aynı duygu ve endişeleri yaşatmaktadır. Yazarın neorealist yanı, bu bakımdan zirveye ulaşmaktadır. *“Masalsı anlatımdan yararlanarak dünyayı bir çocuğun gözlerinden yeniden keşfetmeye çalışan yazar, neorealist akımla bağını koparıyor gibi dursa da, kullandığı bu yöntemle gerçek dünya ile bağlarını daha da güçlendirmeye çalışmaktadır”* (Bellezza 16).

Arturo'nun hayatına babasının evlenmesiyle giren genç yaştaki üvey annesi Nunziata da, çocuklara özgü bu masalsi dünyanın bir parçasıdır. *“Ciddi, şefkat dolu ve durumun bilincinde olduğunu ima eden o gözleri sanki bana; ben akılsız biriyim, hayal kurarak yaşıyorum, ama bilinçaltımda gerçeği asla unutmuyorum”* (Morante 109). *“Nunziata'nın Arturo'nun hayatına girmesiyle yapıt boyunca vurgusu yapılan masal ve mitlere özgü erkek egemen toplumda kadın varlığının görülmesiyle hayatın başlangıcına kaynak olan, aynı zamanda gençliği de simgeleyen anaçlık kavramı da devreye girmiştir”* (Vigorelli 25).

Arturo için babası Wilhelm, ne kadar güzelliği, hayali ve aldatmayı simgelese de, üvey annesi Nunziata onun için güzelliği, sevgiyi ve gerçeği simgelemektedir. “Nunziata’nın güzelliği Arturo’ya çocukluğunu, gençlere özgü masalları ve masalların yansıttığı güzel dünyayı yansıtmaktadır” (Venturi 70).

Gençlikle özdeşleşen gençlik gerçek yaşamda, zamanın geçmesiyle, yerini olgunluğa ve yaşlılığa bırakacaktır. “Ancak Morante masalsi anlatım özelliklerinden yararlanarak okuyucuyu bu evreye geçiş için adeta hazırlamaya çalışmaktadır” (Venturi 72). Fakat babasının varlığına duyduğu hayranlık onun Arturo’nun gözünde her zaman genç ve güzel olarak kalmasına neden olacak, üvey annesi Nunziata’nın hayatına girmesiyle güzellik kavramı anne sevgisinden yoksun olması nedeniyle sevgi kavramıyla pekişecektir. Ancak babasının “Arturo’nun hayatından iyice uzaklaşmasıyla üvey annesinin o güne kadar onu cezbeden büyüleyici ve gençliği anımsatan güzelliği Arturo’nun gözünde Nunziata’nın yaşlanmış ve çirkinleşmiş olarak görünmesine neden olacaktır” (Morante 362).

Gençliğe duyulan hayranlık, bu noktada yerini, yapıtta daha önce rastlanılmayan, merhamete bırakacaktır. Arturo için olgunluk, merhamete götüren yol gibi anlam kazanmaya başlayacaktır. Ancak merhamet, beraberinde onun için çok keyifli olmayan acıma duygusunu da getirdiğinden, Arturo için durumun kavranması daha acı bir hal alacaktır. “O ana kadar beni sarıp sarmalayan büyük acılara karşın, benzeri olmayan bir üzüntüye büründüm” (Morante 361). Bir kez daha gençliğin, çocukluğun masalsi varlığı, gerçeklik olarak Arturo’nun karşısında durmaktadır. Gençliği ve çocukluğu simgeleyen güzel ada, yerini korkuya endişeye ve ölümü getiren savaş korkusuna bırakacaktır. Ölüm kavramı, Morante’nin tüm yapıtlarında ister simgelerle ister sözcüklerle olsun, sürekli gündemde tutulmaktadır. Morante için çocukluk ve gençlikten sonra ölüm, insanı hep bekliyor olacaktır.

Ölümün yanı sıra kader kavramı da, zaman ilerledikçe, Arturo’nun belleğinde yerini almaya başlayacaktır. Kader kavramının, varlığının bilincine varmak, Arturo’nun çocuksu ve masalsi dünyasından çıkarak kaderin gidişatından bihaber olmak yerine, gerçek-yaşam ile gerçekdışı-ölüm ile birlikte hayatın bir bütün olduğunun, her ne pahasına olursa olsun sonlandırması gereken bir oyun gibi oynanıp bitirilmesi gerektiğini anlamasına ve ölümün kaçınılmaz bir son olduğunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Bütün düşüncelerine karşın ölümü anladığını var sayan Arturo, ölümü gerçekten de zamanı geldiğinde onu karşılamak için hazır biçimde beklemediği bir son olduğunu, başarısızlıkla sonuçlanan intihar girişimiyle göstermiştir. Bu noktada

Arturo kendisinin ölümü üvey annesinin beklediği sondan farklı olduğunu vurgulamaktadır “*Onun için sonsuz dünyaya geçiş adeta güzel bir şölen gibi küçük çocukların dans ve şarkılarıyla süsleyen bir sondu*” (Morante 99).

Nunziata için bu dünyadan öteki dünyaya geçiş, basit bir süreç gibi görünürken, Arturo için ölüm daha karmaşık bir olaydır. Arturo, ölmüş olan annesinin yanına gitmeyi, yoksun olduğu anne sevgisini öldüğünde yaşamayı arzu etmektedir. Ancak bu arzu, Arturo kendisini ölümün gerçekleşmesiyle değil, ölümün hayal edilerek bu duygu ve hazzın yaşanmasıyla elde edilmesinden oluşmaktadır. “*Ölüm duygulardan yoksun gerçek dışı bir şeydir ve hiçbir anlamı da yoktur. Tek amacı gerçeğin varlığını ve anlamını bulandırmaktır*” (Morante 246).

Adadan ve adanın yarattığı masalsi ortamdan çıkarak ölüme karşı koymak, Arturo'nun temel amacına dönüşmektedir. “*Arturo ölümün getireceği hiçliği düşüncesizce yaşanan bir yaşama dönüştürmek için çaba harcaması etmesi gerektiğini kavrayacaktır*” (Venturi 75).

“Arturo'nun Adası” adlı yapıta sıkça kullanılan sıfatlar, Morante'nin okuyucuya aktarmak istediklerinin pekiştirilerek aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Yazar, konuşma dilinde kullanılan sözcükler ve sıfatlar yerine, kişilerin psikolojik özelliklerinin yansıtılmasına ve durumlarının anlaşılmasına yardımcı olacak sözcükleri kullanmayı tercih eder. Bu bağlamda birçok çağdaşından farklılaşır ve daha arı bir üslubu kullanır. Örneğin, genç yaşta sevgi ve hayranlık beslediği Nunziata'ya duygularını açıkladığını hayal ettiğinde kullandığı sözcükler, durumu örneklemek açısından önemlidir. “*O anda ona beslediğim sevgi beni büyük yakarılarla yeniden sarmaladı*” (Morante 357). Kullanılan sözcükler, o yaşta bir gencin kullanacağı sözcükler değildir. “*Ancak Arturo'nun Nunziata için duyduğu büyük sevginin okuyucu tarafından kavranabilmesi için Morante tarafından Klasik edebiyata özgü sözcükler seçilerek okuyucuya aktarılmıştır*” (Venturi 76).

Bu diğer bir örnek ise, Nunziata ile annesi arasında geçen yöresel kullanıma özgü kaba sözcüklerle okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. “*Sen benim kanım canımsın. Ben seni vahşi bir hayvanla, seni yalnız başına kötü bir kadınımışçasına bırakan biriyle evlendirdim*” (Morante 209). Bu noktada Morante, ilk örnekten farklı olarak Nunziata'nın öfkesinin anlaşılması için daha kaba sözcükler seçerek okuyucuyu yönlendirmeye çalışmıştır. “*Morante'nin İtalyancayı kullanımındaki ustalığı bu noktada okuyucuyu sanki bilinçaltından etkilemek istercesine etkilemeyi ve yönlendirmeyi sağlamaktadır*” (Venturi 29.)

Okuyucu zaman kavramını kaybettiğinden, yalnızca tarihe ilişkin verileri kullanarak olayların ne zaman kurgulandığını varsayabilir. Örneğin, yapıtta geçen 1938 yılı, buna bir örnek oluşturabilir. Nitekim bu yıl arkadaşı Silvestro ile birlikte, kısa süre içerisinde meydana gelecek Dünya Savaşı'nda silah altına alınmak ve askerlik hizmetinde bulunarak, ülkelerini savunmak amacıyla yola koyulurlar. Belirtilen 1938 yılı, gerçekte de Morante'nin düşüncelerine, hayallerine ve arzularına ilişkin ipuçları vermektedir. Morante'nin her daim yaşadığı üzüntüleri duyguları, kaygıları, ölüm korkusu, yoksulluk ve reddedilme kaygılarının yansımalarını Arturo'nun kişiliğinde de görmek mümkündür. Bunun içindir ki yazar için en büyük arzu, kabul edilme ve sevilmedir.

Morante bu duyguları Arturo'nun kişiliğine de yansıtmaktadır; hattâ 1989 yılında kaleme aldığı bir mektupta, "gerçekte Arturo ben-im" der. Arturo'nun babasının yeniden evlenip, genç eşini adaya getirmesiyle büyük bir değişiklik yaşanır. O ana kadar yalnızca erkeklerin egemenliğinde olan yaşam alanı, bu genç kadının gelmesiyle değişir. Bu sayede Arturo'nun babası Wilhen, daha önce söz edilen çifte yaşamı gizlemek için daha kolay bir yöntem bulmuştur. Ancak bu çifte yaşam, Arturo'nun kişiliğinde derin yaralar açacaktır. Babasının genç eşinden bir küçük erkek kardeş sahibi olan Arturo'nun babası, artık gizemli yaşamını daha iyi saklayabilecektir.

Morante'ye göre yaşadığı kaygılar onun yapıtlarında belirleyicidir. "Arturo'nun Adası", Morante'nin okuyucuyla gerçek anlamda buluştuğu yapıttır. Morante, Arturo aracılığıyla adeta hayat görüşünü, umutlarını, beklentilerini düş kırıklıklarını ve korkularını, bütün bu durumları ailesiyle yaşadıklarını, içtenlikle paylaşmaktadır.

Elsa Morante, özellikle II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, o dönem tamamıyla erkek egemen olan toplumda yaşadığı zorlukları, baş etmesi gereken tüm meydan okumaları, kendi hayat deneyimini de ortaya koyarak "Arturo'nun Adası" adlı yapıtında kaleme almıştır. Yapıt, ilk bakışta klâsik bir roman tarzında yazılmış gibi görünse de, adeta şiirsel bir doku kullanılarak okuyucuya aktarılmıştır. Sözcükler, yalnızca salt anlamıyla değil, aynı zamanda, yaşanan durum ve durumu yaşayan içinde bulunan kişilerin ruh hallerini yansıtmaları bakımından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda yazar, II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmeye başlayan Neorealist akımı, klâsik edebiyatın mitleriyle birleştirerek adeta yeni bir üslup oluşturmuştur. Morante, yöresel kullanımlara özgü sözcük ve cümleleri bilinçli olarak kullanarak, yarattığı kişilerin farklı bir havaya bürünmesine neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- Andreini, Isabella. *“Critica Morantiana”*. Milano: Mursia 1998.
- Bellezza, Dario. *“La censura alla Morante.”* Paese Sera 20 Mayıs 1976.
- Bernabo, Graziella. *Come leggere la storia di Elsa Morante*. Milano: Mursia, 1991.
- Levi, Primo. *Boğulanlar ve Kurtulanlar*. İstanbul: Can, 1996.
- Manacorda, Giuliano. *Storia della letteratura italiana contemporanea 1940-1975*. Roma: Editori Riuniti, 1977.
- Morante, Elsa. *L'isola di Arturo*. Torino: Einaudi, 1957.
- Morante, Elsa. *“Lettura Morantiana.”* Biblioteca Universale Rizzoli. 1969. 166-170.
- Naquet, Pierre Vidal. *Homeros'un Dünyası*. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2007.
- Öncel, Süheyla. *İtalyan Edebiyat Tarihi I. Kitap*. Ankara: İtalyan Kültür Heyeti, 1977.
- Rossanda, Rossana. *“Una storia di altri tempi.”* Il Manifesto. 7 Ağustos 1974.
- Venturi, Gianni. *Elsa Morante*. Firenze: La nuova Italia, 1977.
- Vigorelli, Giancarlo. *“Gli anticonformisti che parlano di Dio.”* Tempo Illustrato. 18 Haziran 1968.